

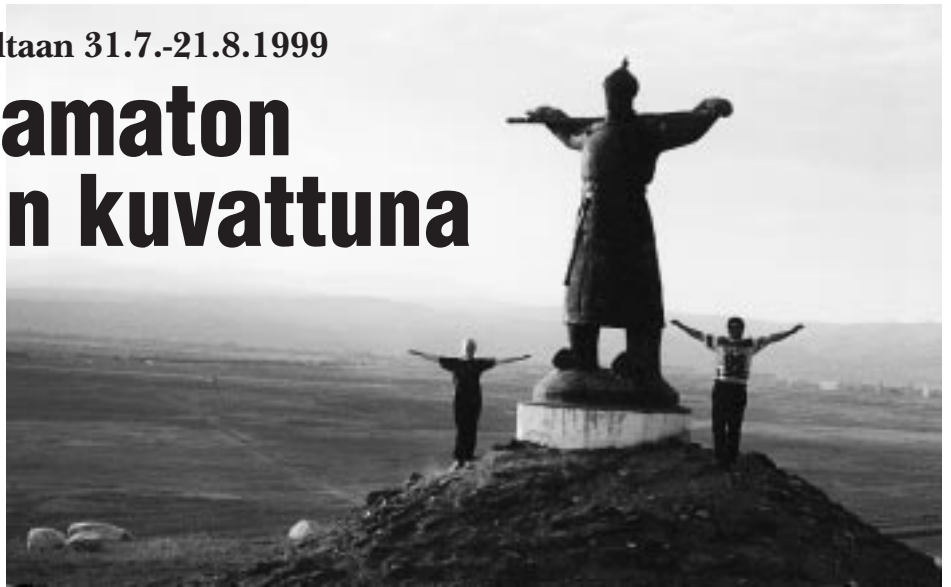
H ö ö m e i

Suomen kurkkulaulajat ry:n virallinen äänenkannattaja ja -kantaja

Kenttätymatka Tuvan tasavaltaan 31.7.-21.8.1999

Sanoin kuvaamaton
matka sanoin kuvattuna

Lähdimme matkaan heinäkuun viimeisenä päivänä. Tolstoi-juna odotti meitä lauantaina Helsingin rautatieasemalla ja lähti liikkeelle klo 17.34 kohti Moskovaa. Moskovassa vietimme päivän ja illalla jatkoimme lentokoneella suoralla lennolla kohti Kyzylia. Lennon pituus reaaliajassa on 6 h, mutta aikaeron takia olimme perillä vasta maanantai-aamuna. Soila videoi laskeutumisensa Tuvan maaperälle ja linssin läpi katsottuna Tuvan maisemat ja Soilan ensi kommentit jäivät nauhalle: "Täällä sitä ollaan ei sille enää mitään voi..." . Itselläni muistui hämärästi mielikuva Ivalon lentokentästä, nimenomaan ympärillä olevasta tilasta. Katsoit

Lammaspaimenien suojelija pikkuapulaisineen.

minne tahansa näet vuoria, taivasta ja ilmaa.

Matkan aikana oli siis tarkoitus kartoittaa Tuvan musiikkikulttuuria, äänittää

musiikkia ja tutustua paikalliseen elämään. Lisäksi onnistuimme löytämään muusikko-opettajia, joilta opiskelijat saivat opetusta. "Oppaaksemme" saimme Yat-Kha -yhtyeestä tutun **Albert Kuvezinin**. Albert oli auttanut matkamme järjestelyissä jo alusta asti. Tuvaan päästäksemme tarvitsimme tietysti kutsun viisumia varten ja koska matkamme oli virallinen (opetusministeriön tukema) tarkoituksenaan luoda hyviä suhteita paikallisiin viranomaisiin ja ihmisiin, oli erityisen tärkeää hankkia virallinen yhteistyökuvio asioiden helpottamiseksi. Albert saikin Tuvan kulttuuriministerin (**hra Ondar**) kutsuaan meidät matkalle. Tavoitteemme oli hoitaa asiat kunnolla. Tuvaassa tuntui olevan jo kokemusta siitä, että innokkaat ulko-

TÄMÄN KIRJOITUKSEN MYÖTÄ TUON TEILLE HYVÄT KURKKULAULUSEURAN TIEDOTTEEN LUKIJAT, LÄMPIMÄT (N. 30°C) TERVEISET TUVAN TASAVALLASTA. JOUKKIOMME VIERAILI MAASSA ELOKUUSSA KOLME VIIKKOA PARHAIMPAAN SADONKORJUUN AIKAAN KENTTÄTYÖMATKAN MERKEISSÄ. MATKAN ANTIA ON KOKONAISUUDESSAAN VAIKEA MÄÄRITELLÄ, LISÄKSI TUNNEN PIENTÄ VAIKEUTTA KUVAILLA PELKÄSTÄÄN SANOIN MATKAAMME TAI MAATA, KOSKA TUNTUU KOKO AJAN, ETTÄ JOTAIN OLENNAINSTA JÄÄ SANOMATTA. HALUAISIN NÄYTTÄÄ TEILLE EDES 15 MINUUTTIA SIITÄ 14 H VIDEOMATERIAALISTA, JONKA KUVASIMME. HALUAISIN SOITTA A TEILLE EDES YHDEN KAPPALEEN, JONKA LAULOI NUORI MIES NIMELTÄ AIAN MONGUSH ISKRAN KYLÄSTÄ. VOI SITÄ SYGYTTIÄ! JA VOIN VANNOA, ETTÄ PAIKALLINEN KANSANMUSIIKKI KASVOI MIELESSÄNI UUSIIN ULOTTUVUUKSIIN, KUN SITÄ SAI KUULLA JUURI SIINÄ YMPÄRISTÖSSÄ JA YHDESSÄ NIIDEN IHMISTEN KANSSA. (TOKI OMA VAIKUTUKSENSA SAATTOI OLLA SILLÄ, ETTÄ OLIMME MUUTENKIN VÄHÄN KORKEAMALLA MERENPINNASTA, KUIN TÄÄLLÄ KOTONA).

Matkalla mukana seuraavat henkilöt:

Kari Hakala (MMK, äänittäjä, studiopäällikkö, tuleva kurkkulaulaja),
Taito Hoffren (S-A, opiskelija, kurkkulaulaja),
Eero Turkka (S-A, opiskelija, kurkkulaulaja),
Soila Sariola (S-A, opiskelija, kurkkulaulaja) ja
Riitta-Liisa Joutsenlahti (S-A, matkanjohtaja, äänittäjä, amanuenssi ja saunakurkkulaulaja)

*Hiekkaiset
”polkutiet”
saattavat olla
hyvinkin
huonokuntoisia
ja matkan teko
vaatii kuskeilta
akrobaatin
taitoja auton
käsittelyssä
(miten ajetaan
ojaan ja sieltä
pois)*

Äänitysreissulla Sayan Mongush (vas.), Andrei Kolbak, Soila Sariola, Riitta-Liisa Joutsenlahti, Aiva Mongush, Albert Kuvezin, Natasha Kuvezin, Eero Turkka. Sergei, Rodik Munzuk, Kari Hakala ja joku Kyzyliläinen punkkari.

maan elävät tulevat ja äänittävät paikallista eksoottista musiikkia, mutta eivät jätä materiaalista mitään Tuvaan ja saattavat jopa julkaista kotimaissaan materiaalia kysymättä lupaa. Me halusimme nimenomaan, että kaikesta äänitetystä materiaalista tulee jäädä kopiot Tuvaan muiden tutkijoiden ja innokkaiden muusikoiden käyttöön. Samoin halusimme jättää kopiot myös kaikille niille ihmisille, joita äänitämme. Alusta alkaen oli selvä, että emme ole ”pelkästään turisteja”. Eero, Soila ja Taito suorittivat myös opintojaan matkalla.

Apua tarvittiin ja saatiin

Vuokrasimme Kyzylistä tukikohdan itsellemme, huoneisto 2h+k+kh kuudennessa kerroksesta. Niin, sieltä todella löytyi muutakin kuin romanttista vuoristomaisemaa. Kyzylistä löytyi kerrostalolähiö, jonka rakennuksista osa oli jäänyt kesken, koska rahat olivat loppuneet. Taloista ei pidetä kunnolla huolta ja alkushokki oli aikamoinen astuttuamme ensimmäistä kertaa rappukäytävään. Osa turhan romanttisista käsityksistä paimentolaiskansasta jurtissaan karisivat. Ehkä se oli hyväkin, koska kokonaiskäsityksenä syntyi hieman realistisempi kuva Tuvasta. Tukikohdasta käsin reissasimme etelään, pohjoiseen, itään ja länteen. Albertin lisäksi tukijoukkoihimme kuuluivat ehdottomasti **Andrei Kolbak** ja vaimonsa **Rita** ja heidän ystävänsä **Olja** ja **Sayin Mongush** perheineen. Kyzylin asuntomme oli Andrein ja Ritan koti. Rita ja Olja huolehtivat muonituksesta (saatoimme unohtaa Puurohetket ja Kuppikuu-

mat) ja Andrei ja Sayin toimivat kuskeina kolmen viikon ajan.

Heti aluksi kävi ilmi se, että ajankohta ei ollut kovinkaan hyvä ajatellen kenttätöiden tekoa. Oli todellakin sadonkorjuun aika, ihmiset kylissä olivat töissä pelloilla. Oli tärkeämpää koota talvea varten kesän sato kuin laulaa suomalaisille. Lisäksi ihmisten tavoitettavuus oli eri luokkaa kuin täällä Nokian ihmemaassa. Kännykät (meidän) eivät toimineet, eivätkä aina puhelimetkaan, joita joillakin oli; langat poikki jne. Äänitysmatkojen etukäteissuunnittelu oli todella hankalaa. Tuvan matkamme pituus – tai siis lyhyys – oli myös yksi rajoitettava tekijä. Tuvan sisällä matkustamiseen vaaditaan aikaa. Asfalttitieta on vain muutama sata kilometriä, ja niistäkin pisin oli tie Kyzylistä länteen. Suurin osa Tuvasta ei ole niiden teiden varsilla. Hiekkaiset ”polkutiet” saattavat olla hyvinkin huonokuntoisia ja matkan teko vaatii kuskeilta akrobaatin taitoja auton käsittelyssä (miten ajetaan ojaan ja sieltä pois). Muut matkustusvaihtoehdot ovat hevonen, jokilaivat ja jalat tai jos rahaa riittää ja sää sallii, pienlentokone tai helikopteri.

Voimme kumminkin antaa Albertille 10 pistettä työstä, jonka hän teki eteemme. Lisäksi kulttuuriministeri auttoi ja olisi auttanut enemmänkin viikko-ohjelmien teossa. Katsoessani aikatauluamme jälkeensä, ei koko ryhmälle jäänyt liiemmästi vapaapäiviä. Toki joukkioimme jakaantui välillä pienempiin ryhmiin, ja välillä osa joukostamme saattoi levätä tai pelata korttiakin ”hieman”, kun toinen osa työskenteli. Pitäneen mainita, että yhtenä iltana olim-

me seuraamassa Miss Tuva -kilpailuja. Lisäksi isäntämme ja ystävämme Kyzylissä lämmittivät meille saunan melkein joka kolmas ilta. Voi pojat!

Ihmisiä ja ilmiöitä

Matkan aikana tutustuimme mielenkiintoisiin ihmisiin ja asioihin. Tuvan taigalta löytyy mm. vanhauskovaisia ortodokseja, jotka lähtivät aikoinaan ”maailmaa pakoon”. Tutustuimme **Nadezhda Ponomariovaan**, joka on asunut heidän kanssaan, tutkinut heidän musiikkiaan ja johtaa nyt lapsikuoro Oktai ensemblea, joka sitä esittää. Laulut ovat vanhoja hengellisiä tekstejä, joiden esitystyylillä ei ole vuosikymmenien aikoina muuttunut, vaan on säilynyt vanhassa muodossaan.

Vierailimme myös **Mongush Kenin-Lopsanin** luona, joka on vähintään kolmannen polven shamaani ja paikallisen shamaaniyhdistyksen puheenjohtaja. Hän on lisäksi tutkija ja kirjoittanut tuvalaisesta shamanismista kirjoja. Allekirjoittanut ja Hakalan Kari joivat hänen luonaan kahvia, jonka **Heimo Lappalainen** oli aikoinaan tuonut. Saimme myös mukaamme venäjänkielisen Tuvalaista shamanismia koskevan Kenin-Lopsanin kirjoittaman kirjan. Kirja on sikäli ainutlaatuinen, että kirjoittaja tutkii ja elää itse kulttuurissa, jossa shamanismi on osa arkipäiväistä elämää. Kyzylissä löytyy mm. klinikka, josta tarvittaessa saa shamaaneilta hoitoa erilaisiin vaikeuksiin ja vastauksia kysymyksiin. Saimme luvan kääntää kirjan suomeksi ja toivon mukaan kirja vielä jonakin päivänä julkaistaankin suomenkielellä. Arzaanille, pyhälle paikalle, mentäessä oli hyvin luonnollista sitoa kankaansuikale puuhun onnea tuotamaan ja huuhdella lähteessä kädet ja kasvot ja täyttää tyhjät pullot hyvällä rautapitoisella puhtaalla vedellä tekemättä siitä sen suurempaa numeroa. Jollakin ajatuksetasolla tiesimme, että teemme aivan niin kuin pitääkin.

Yleisesti ottaen tuvalainen kulttuuri ja arkielämä oli maallikon silmin mielenkiintoinen yhdistelmä venäläistä ja aasialaista kulttuuria. Kuitenkin on selvää, että kyseessä on ihan oma kansansa.

Naisetkin laulavat kurkkulaulua

Tapasimme noin vuoden yhdessä harjoitelleen naisryhteen. Entisaikoihin naiset lauloivat myös kurkkulaulua, mutta välillä oli ajanjakso, jolloin se ei ole ollut niinkään naisten asia. Nyt tuo yhtye luo siis uusia uria kaikille tuleville naismuusikoille. Kä-

Radik Munzk ja hänen 18 v. oppilaansa Sergei Mezegei-kylästä.

vimme tapaamassa myös **Zoya Kirgisiä**, kyzyliläisen tieteellisen khoomei-keskuksen johtajaa sekä tutustuimme Kyzylissä sijaitsevaan musiikkikouluun, jossa valmistui neljässä vuodessa musiikin ammattilaiseksi. Mukava havainto oli, että heidän kansanmusiikin osastollaan kaikki joutuvat/saavat opiskella kurkkulaulua ainakin vähän.

Pienimmistäkin kylästä löytyy yleensä muusikko, joka opettaa myös lapsia. Lapsista taitavimmat ja ahkerimmat jatkavat musiikin opintoja aina ammatiksi asti. Soilan, Eeron ja Taiton opettaja **Radik Munzk** Mezegein kylästä toimi myös opettajana kylän lapsille maanviljelyksen ohella. Radikilta äänitimme suhteellisen paljon materiaalia ja lisäksi hänen luokseen oli kutsuttu yksi 18 vuotias oppilas, **Sergei**, jolta äänitimme morin-huurin soittoa ja kargarin laulua.

Pitänee mainita vielä, että kuulemamme mukaan meitä suomalaisia pidettiin yleisesti ottaen ”sukulaisina” ja hyvänä kansana. **Mannerheimin** ja **Marja-Liisa Kirvesniemen** nimet vilahtelivat puheissa, kun he kuuluivat meidän olevan Suomesta. Heimo Lappalainen on arvossa pidetty suomalainen ja oletamme, että meidänkin matkamme jälkeen suomalaisista puhutaan hyvässä sävyssä. Oli toisaalta hauska huomata, että koska ulkomaalaisten määrä ei Tuvassa ole vielä kauhean suuri, (tosin kasvamaan päin) jokainen matkalainen edustaa todella omaa maata ja siellä ei pääse edes tavallinen turisti hukkumaan ”toilailuineen” turistien massaan niin kuin vilkkaissa turis-

tikohteissa. Vuorten keskellä Tuvassa on kuitenkin vielä säilynyt sellaista vanhaa ja arvokasta, jonka toivoisi säilyvän ulkomailaiselta ryntäykseltä. Toisaalta sitä tietenkin toivoo, että kaikilla niillä, jotka sinne haluavat mennä, olisi siihen mahdollisuus!

Lopuksi

Kaiken kokemamme lisäksi matkasta jäi meille ihan konkreettisiakin muistoja. Soila, Eero ja Taito kävivät Abakanissa eräässä soitinverstaassa ja ostivat soittimia. Löysimme myös Tuvankielisen aapiskirjan ja pieniä julkaistuja vihkosia, jossa käsitellään mm. kurkkulaulua. Olihan meillä toki pieniä ongelmia matkan varrella ja ne liittyivät paluulentoon Kyzylissä Moskovaan, mutta niistä ja monesta muusta reissun vaiheesta on tarkoitus syksyn aikana tehdä raportti kurkkulaulajien kotisivuille, sieltä löytyy myös enemmän faktaa, mikä voisi auttaa muita Tuvaan meneviä matkailaisia.

Nyt vielä kun saamme materiaalin luetteloitua ja järjestettyä niin, että siitä on kaikille iloa täällä Suomessa, voimme olla tyytyväisiä ja kenties tehdä suunnitelmia seuraavaa matkaa varten.

Tässä lopuksi vielä lyhyitä irtohuomioita/asioita matkalta.

- matkamme aikana tapettiin ainakin 3 pussia (jotka söimme)
- arakan maku hämmästytti ja kummastutti pientä kulkijaa
- Kyzylin eräässä ravintolaassa 11 henkeä söi koko lounaan juomineen n. 350 mk:lla
- Tuvan sisäisten matkojen pituus kannattaa ilmoittaa tunneissa ei kilometreissä
- Kyzylissä löytyi ensin yksi pankki, joka vaihtoi matkasheckejä ja sitten vielä toinenkin
- yönuotiolla Iskran kylässä paikallisten kanssa tuhannen tähtitaivaan alla laulaen ja kertoen juttuja ja arvoituksia taisi olla yksi kohokohdistista
- kaikkiin paikkoihin ei pääse autolla ja heinikkoon voi eksyä autolla, ihan oikeasti!
- kymmenvuotias lauttakuski ei ollut harvinaisuus
- Kyzylin buddhalaisuostarin munkki lausui sutran teille, Ystävillemme ja sukulaisillemme, jotka olitte täällä niin kaukana.

Erityisen mukavaa jatkoa teille kaikille toivottaen Riitta-Liisa Joutsenlahti, (yksi onnellisista)

Onko kurkkulaulu muotia?

Kun tulee puhe kurkkulaulusta, törmää usein käsitykseen, että olisi menossa jonkinlainen kurkkulauluboomi. Ja tottahan onkin, että hooimeitä löytyy Värttinän uudelta levyltä ja Rakkautta ja Anarkiaa -festivaaleilla esitettiin aiheeseen liittyvä elokuva ja niin edelleen, mutta että oikein boomi. Autourheiluboomi on kyllä päällä ja ehkä sauvakävely-boomi, mutta kyllä kurkkulaulu on edelleenkin melko marginaalisen ryhmän harrastus. Ilahduttavaa on tiettenkin se, että yhä useampi *musiikinharrastaja* tietää mistä kurkkulaulusta on kysymys. (toivotavasti tietoisuus lisää myös Kiekun yleisöä ensi maaliskuussa.)

Kuluva vuosi onkin tarjonnut useita mahdollisuuksia törmätä ja nauttia kurkkulaulusta. Maailmaa kiertävistä soololaulajista ja yhteistä on tänä vuonna poikkeuksellisen monta voinut kohdata myös Suomessa. Kiekussa esiintyivät Chirgilchin ja Aiaiyim, kesäkuussa vieraili Tampereen sävelessä Huun-Huur-Tu, heinäkuussa opetti ja esiintyi Haapavedellä Kongarool Ondar ja saimmepa vielä kuulla syksyn Ääniä!-festivaaleilla Sainkhoakin. Kaipaamaan jäin oikeastaan vain uuden levyn julkaisutta Yat-Khaa. Vaikka eihän vuosi vielä ohi ole... Keski-Euroopassa yhtye ainakin kiertää marraskuussa. Yat-Khan tämän hetkinen kiertueaikataulu löytyy toisaalla tässä lehdessä, samoin kuin Huun-Huur-Tunkin. Niin monenlaista muutakin ääntelijää on tänä vuonna pystynyt bongaamaan, ettei niitä edes parane tässä ryhtyä luettelemaan. Suomalaisten kansanlaulajien ryhmämuotus oli Ääniä!-festivaali syyskuun lopulla. Suomalaisten lisäksi siellä esiintyi mm. Toorama, Transjoik ja aikaisemmin mainittu Sainkho. Laulun alueella ehtii tänä vuonna vielä kuulemaan Suomen parhain voimin esitettyä Kalevalaista runolaulua Kansallisteatterin Omapohjassa. Siitäkin ilmoitus toisaalla. Eli käykää ihmiset ihmeessä keikoilla, jotta niitä järjestetään vastakin.

Tämän vuoden konserttavierailut ovat kyllä taas saaneet miettimään, miten tutkimattomia ovat yleisön tiedot. Selvää on tiettenkin, että jos tiedotus on niukkaa tai ohjelma vaisu, on yleisöäkin vähän. Mutta mikä siinä on, että joskus ei kansa lähde liikkeelle, vaikka ohjelma olisi korkeatasoinen, tiedotus paikallaan ja lippujen hinnat kohtuulliset. Näin mielestäni kävi Stockholms Folk Big Bandin vierailussa. Lavalla 11 taitavaa muusikkoa 11 maasta ja iltakonsertissa alle sata ihmistä. Myös Kiekussa, Haapavesi Folkeilla, Irkkufestareilla ja Ääniä!-festivaalista yleisömäärä jäi alle odotusten. Kaikissa oli omat syynsä ja niitä tässä täytyy analysoida kun tulevaisuuteen katsoo. Iloisia yllätyksiä oli, että Huun-Huur-Tuta oli katsomassa kohtuullisen täysi tullikamari Tampereella kesäkuussa ja Klezmer-tuvat olivat täynnä Etnosoissa Helsingissä. Tarjonta on nykyään sen verran runsasta, ettei vähänkin tuntemattomampi nimi saa väkeä liikkeelle, vaikka kuinka mainostaisi. Paitsi Haapavedellä. Tuntematon irkkubändi kerää alueen väestöpohjaan nähden huikean parin sadan yleisön. Mutta on heitä kymmenen vuotta siihen opetettukin.

Alkusyksy on mennyt kurkkulaulajien suhteen melkoisen matalalla profiililla, vaikka suunnitelmia kyllä on ollut. Viereisestä ilmoituksesta voi panna merkille, että jotakin ehditään syyspuolella vielä toteuttaaakin. Mutta kyllähän ajatukset varsin isosti ovat myös tuolla Kiekussa. Ensi keväänä se järjestetään 24.-26.3. Aikaisemmista Kiekuista poiketen jaetaan yleisöä aktivoivat tapahtumat kahtia. Taiteelliset työpajat järjestetään lauantain päivätapahtumassa ja tieteelliset sunnuntaina Tiedekeskus Heurekaassa. Taiteellisia työpajoja ovat ainakin vanhat tutut: kurkkulaulu, runolaulu, improvisaatio ja intiaanilaulu. Toivomuksia ehtii vielä esittää. Heurekaassa järjestetään äänenrajojen mittaukset ja äänenhuoltoklinikoita. Heurekan kanssahan julistettiin myös kilpailu kummallisten äänien päästäjille ja kilpailun voittaja julkistetaan sunnuntain tapahtumassa. Suomen Kurkkulaulajien jäsenten ei vain toivota vaan suorastaan veloitetaan osallistumaan kilpailuun. Esiintyjä ei ole vielä vahvistettu ja sen vuoksi niistä ei vielä kannata lesota, mutta toiveissa on, että konserteissa lauletaan läntisesti korkealta ja kovaa ja idästä saatisiin kirjo kurkkulaulua. Aikaa on vielä noin puoli vuotta, joten ideoita esiintyjistä ja oheistapahtumista otetaan edelleenkin mielihyvällä vastaan. Olen tässä asian tiimoilla aktiivisesti yrittänyt etsikellä ääntään tavallisesta poikkeavalla tavalla käyttäviä taiteilijoita – laulajia ja performansitaiteilijoita – mutta hämmästyttävän vähän niitä on. Kerro jos tiedät jonkun kummallisen kurluttajan.

Osallistukaa tapahtumiin. Seuraavan kerran tavataan Tampereen tullikamarilla tai Helsingissä Kulttuurien museossa hakasian musiikin merkeissä.

Hyvää syksyn jatkoa toivottaa

Sauli Heikkilä

Tiedotteen toimitti Sauli Heikkilä (pj)
puhelin: (09) 386 3260, 0400 703 965

Tapani Rainamaa: 050 645 69
Juulia Salonen: (09) 813 5917
Juha Valkeapää: (09) 345 1634, 040 726 2424

Muut hallituksen jäsenet:
Taito Hoffrén: 040 550 6441
Ilona Korhonen: 040 551 6954
Lea Kömi: 050 341 2407

Lehden ystävällisesti painoi
Nykypaino Oy ja postituksesta huolehti
Tiedekeskus Heureka

Kurkkulaulajat syksy 1999

Intiaanilaulu-aiheinen klubi

11.11. Kulttuurien museossa
klo 18.00 (20,- kolehti)

(Tennispalatsi, Fredrikinkatu 65)

Pikkujoulu klubi

10.12. Taikalampussa
klo 18.00 (Torkkelinkatu 21)

Kurkkulaulukurssi

Alkaa keskiviikkona 17.11. ja jatkuu
torstaisin 25.11., 2.12. ja 9.12.

Opetusta 3 h/ilta. Ensimmäinen ilta
on orientoiva: videoita, tyylien esitelyä,
alkeiden opetusta. Jatkossa sukelletaan
syvemmmälle ja pyritään löytämään
jokaiselle oma ääni.

Hinta: Ensimmäinen ilta 100,-
Kaikki 4 iltaa 300,-

Ilmoittautumiset klubeille ja kursseille: Sauli Heikkilä (09) 386 3260

Iki-Turso

1.11., 8.11., 15.11., 23.11., 30.11.,
6.12., 13.12., 20.12.

Eila Hartikainen, Taito Hoffrén, Maari
Kallberg, Ilona Korhonen, Heikki
Laitinen, Anna-Kaisa Liedes, Outi
Pulkkinen, Juha Valkeapää
matkalla unohtuneeseen laulukulttuuriin.
Konsertit kaikkina päivinä klo 16 ja
19 Kansallisteatterin Omapohjassa.
Runolauluklubi Meteori Books&Cafessa
konserttipäivinä klo 21.

Hakasian kansallisteatteri vierailee

Tshingish Khanin rakkaus

Tampereen työväenteatterissa
1.11 klo 19.00

Helsingissä Teatteri Taivaassa
3.11.1999.

Etnomusiikin tapahtumat

Tampereella 2.11.1999
klo 21 Telakalla ja Helsingissä
Kulttuurien museossa 4.11. klo 12

Tullikamarin lavalla. Mutta mitä tuossa kanisterissa voi olla?

Xyn-xyrty Tampereella ja talkoissa – siis mikä?

by SAMI JANSSON

MINÄ KIRJOITAN HUUN-HUUR-TU:N NIMEN NYT SITTEN VIIMEISEN KERRAN NOIN JA KERRON SEN, MINKÄ SAULIN JA TURKAN EERON KANSSA OPIimme viime kesäkuussa. RYHMÄN OIKEA NIMI ON KYRILLISESTI KIRJOITETTUNA XYH-XYPTY JA SE ÄÄNNETÄÄN 'HYNHYRTY'. SE TARKOITTA AURINGONSÄTEITÄ, JOTKA NÄKYVÄT TAIVAANRANNASSA AAMUN SARASTAESSA JA ILLAN KOITTAESSA. INGRID VERHAMME TIIVISTÄÄ TÄMÄN KÄSITTEEN HYN-HYRTY:N VIRALLISELLA WEBBISIVULLA ILMAUKSELLA 'AURINKOPROPELLI'. TUON NIMEN OLI KUULEMMA LEVY-YHTIÖ VESITTÄNYT LEVYN KANSISTA TUNTEMAAMME MUOTOON.

Anatoli opettaa jutun kirjoittajalle, Sami Janssonille, ilmeisen salaisen tekniikan, jolla oikea höömei löytyy...

Ja sitten varsinaiseen asiaan. Oli mukavaa kuulla yhtyettä elävänä Tampereen Tullikamarin Klubilla. En viitsi käyttää ylisanoja, koska kaikki, jotka tuntevat minut, tietävät, että höömei on elämäni keskeisiä sisältötekijöitä ja että pidän Hyn-Hyrtyä maailman parhaana ryhmänä. En myöskään sano varsinaisesta laulusta ja soitosta muuta kuin sen, että yhtye esittää kaiken yhtä puhtaasti kuin levyllä, mutta kuitenkin vangitsevan elävästi.

Höömeistä opin sen, että se on periaatteessa kehtolaulua – siis hiljaista, pehmeätä ja syvällisen rentouttavaa. Anatoli Kuular sanoi minulle, että jos opin laulamaan siten, että tunnen laulaessani pientä raukeutta, olen oppinut tuvalaisen höömein. Ja sitten pieni omakehän paikka: saunassa lauloin Anatolin kanssa duettona tuvalaisen laulun nimeltä Kongurei. Tämä johtui siitä, että Anatoli oli tiedustellut minulta, mitä musiikkia minä oikein teen. Ehkä poppia? Vai rokkia? Vastasin, että minä laulan vain ja ainoastaan tuvalaista kansanmusiikkia ja kun hän vaikutti jotakuinkin kummastuneelta, oli minun jotenkin todistettava tämä asia. Ja kun hän sattui itsekin tuntemaan sanat, niin hän sitten liittyi heti mukaan.

Hyn-Hyrtyen muusikoita on kahdenlaisia: kaksi absolutistia ja sitten kaksi sitä toista osastoa. Anatoli ja Aleksi ovat absolutisteja. En tajunnut ottaa tätä mahdollisuutta huomioon, joten heillekin yritettiin juottaa olutta ja viskiä, mistä he lujasti mutta lempeästi kieltäytyivät. Heille on

Raatamisen lomassa Aleksei ehti tarttua myös igiliin.

parasta tarjota teetä ja siihen he haluavat laittaa hieman maitoa ja suolaa. Sajan ja Kaigal-ool taas juovat mielellään miestä väkevämpiä ja itse asiassa Kaigal-ool tuli saunaillassa juoneeksi itsensä lentokyyttömäksi. Toisin sanoen, hän ei jaksanut tulla mukaan, kun isäni seuraavana päivänä lennätti ryhmää Tampereen yllä. Illaksi ja onneksi hän kuitenkin toipui laulukuntoon.

Keikan jälkeen joku vei heidät jatkoille, mistä en tiedä mitään, mutta siinä vaiheessa oli jo varmaa, että he viettäisivät viikonlopun seurassani Lapinlahdella kuivausrakennuksen maalaustalkoissa. Seuraavana päivänä noudin heidät hotellilta ja suunnistimme aluksi kohti Jyväskylää. Perjantaina kävimme Jyväskylän yliopiston

Musiikkieteen laitoksella, jossa heidät otti vastaan lehtori Pekka Toivanen. Toivasen Pekka esitteli heille laitosta ja vei heidät sitten erääseen bändihuoneeseen, jossa he esittelivät hieman musiikkiaan ihan vain minulle ja Pekalle. Aleksei esitteli sigitin, Anatoli borbagnadirin ja Kaigal-ool kargiraan. Sitten he vielä lauloivat laulun "Chiraa Kloor" akustisesti. Sain luvan ottaa tapauksen minidiscille ja tuloksena on nyt eräs arvokkaimmista levyistäni – tai siis kaikkein arvokkain.

Edellisenä yönä minulla oli ollut tilaisuus jutella Alekseihin kanssa aamukolmeen asti, koska hän ei pystynyt nukkumaan. Heitä kaikkia valvotti suomalainen valoisa kesäyö. Myös Kaigal-ool nousi vielä uudelleen ylös ja tuli selittämään jotain laulusta Kaldak Hamar, joka kuuluu suosikkeihini ja josta esitin Alekseille kysymyksiä ja kerroin vaikutelmia.

Lapinlahdelle saavuttuamme siirryimme sitten pieneen Nerkoon kylään, avoanoppilaani. Siellä viljapeltojen keskellä tuvalaiset musikit innostuivat oikein kirmaamaan polkuja pitkin ja menivät illaksi vielä kalaankin. Niitä särkiä sitten paistettiin iltanuotioilla ja pojat sanoivat että on se jaloa tämä suomalainen kala.

Seuraavana päivänä olin toivonut saavani opastusta hõõmeissä, tuvalaisissa soittimissa ja tuvankielessä, mutta maalaustalkoot kestivät iltakymmeneen asti ja olimme kaikki lopen uupuneita. Otin tietenkin tarkat mitat ja yksityiskohtaiset valokuvat heidän soittimistaan sekä muutamia julkisuuskynnyksenkin ylittäneitä lehtikuvia itse ryhmästä. Maalaustalkoiden aikana selvisi, että Sajan oli murtanut kylkiluunsa Moskovassa kaatuessaan johonkin pöydänkulmaan. Niinpä maalauksessa tarvittava kädenliike oli hänelle liikaa, joten hän

Huun-Huur-Tu kiertää Eurooppaa

Nov 10	France - Cannes - Théâtre du Casino
Nov 19	France - Caluire (Lyon area) - Le Radiant
Nov 20	France - Firminy - Théâtre Le Majestic
Nov 24	Würzburg - AKW
Nov 26	Tübingen - Sudhaus
Nov 27	Cologne (Köln) - Stadtpark
Dec 1	Bremen - Schlachthof
Dec 2	Düsseldorf - Tanzhaus NRW
Dec 3	Luxemburg - Esch-sur-Alzette
Dec 4	Freiburg - Jazzhaus
Dec 5	Schwäbisch Hall / Club alpha 60
Dec 7	Jena - Kassablanca
Dec 9	Switzerland - Zürich - Moods
Dec 10	Borken - Schloss Raesfeld
Dec 12	The Netherlands, Enschede - Club

meni mielummin uudelleen kalaan. Sieltä sitten parin tunnin kuluttua laahusti takaisin mies, jonka oikea käsi riippui velttona sivulla. Lautalammen lihansyöjämahäkki oli iskenyt ja käsi oli puutunut turraksi. Hän sai ensiavuksi unettavaa vastamyrkkyä, mutta käytin häntä varmuuden vuoksi vielä lääkärisäkin. Viehättävä savolainen naislääkäri totesi, että kyllä tuo velttos ja tunnottomuus ohi menee, ei jää pysyväksi.

Sunnuntai tuli vähän liiankin nopeasti ja puolilta päivin oli pojat jo heitettävä Helsingin junalle. Päivä oli kuuma, mutta unohtin, että neljä hikistä miestä kuluttaa valtavat määrät nestettä, joten illalla Sauli joutuikin sitten huolehtimaan siitä, että kuivahtamaan päässeet musikit taas virkosivat.

Laitoin Nerkoon keikan aika pikaisesti webbiin, jossa siihen liittyviä kuvia voi käydä tarkastelemassa osoitteessa <http://www.jyu.fi/huunhuurtu.htm>.

(Huun-Huur-Tun Suomen vierailusta myös Uusi Kansanmusiikki -lehden kesänumerossa.)

Tämäkin on nyt sitten nähty. Maailman kuuluisin kurkkulauluyhtye lapinlahtelaisessa pellossa.

Kiinnostavia kotisivuja

Meidän sivu, jota ylläpitää Sami Jansson:

<http://www.jyu.fi/~sjansson/finnishthroat.htm>

Steven Sklarin khoomei-sivu:

<http://www.tc.umn.edu/nlhome/g057/sklar001/khoomei.html>

Tuvan ystävien sivu

<http://feynman.com/tuva/>

Tuva keskusteluryhmä:

<http://sunsite.unc.edu/usenet-i/groups.html/alt.culture.tuva.html>

Huun-Huur-Tu kotisivu

www.huunhuurtu.com

Theodore C. Levinin artikkeli kurkkulaulusta

<http://www.sciam.com/1999/0999issue/0999levin.html>

Uusi kurkkulauluklubi netissä

<http://clubs.yahoo.com/clubs/tuvanthroatsinging>

Maailmanmusiikikeskus

<http://www.globalmusic.fi/>

HWYÄ ON, MINÄ MYÖNNÄN HETI, ETTÄ SEURAAVA JUTTU ON MITÄ SUURINTA ITSETYDYTYSTÄ, MUTTA NAUROIN SITÄ LUKIESSANI NIIN ETTEN VOI OLLA JULKAISEMATTANA SITÄ. KASKIFOLK VIERAILI KAJA VIROLAISEN VÄITÖSKARONKASSA JA MUKANA ESIINTYMÄSSÄ OLII MYÖS SIPERIALAINEN KURKKULAULAJA, JOSTA KAJAN AVOSIIPPA ILMEISESTI PITI... (TIETÄMÄTTÖMILLE KERROTTAKOON, ETTÄ KASKIFOLK ON RIITTA HIIHNALAN JA SAULI HEIKKILÄN KUVITTEELLISEN KUNNAN, YLÄ-KASKEN, KUVITTEELLINEN MAAILMAN PIENIN KANSANMUSIIKKIFESTIVAALI)

Order-oor Han-Gover

mystinen siperialainen höömein mestari

SAMI JANSSON

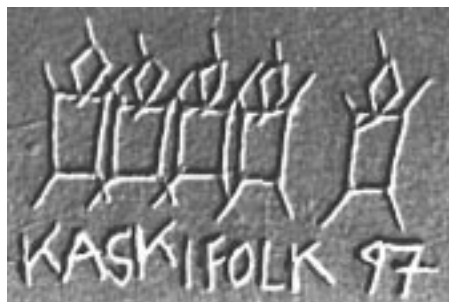
OLIN LUULLUT TUNTEVANI AINAKIN NIMELTÄ KAIKKI MERKITTÄVÄT SIPIERIALAISET HÖÖMEI-LAULAJAT, MUTTA HILJATTAIN ERÄÄSEEN YKSITYISTILAISUUTEEN, JOSSA MINULLAKIN OLII ONNI OLLA MUKANA, OLII YLLÄTTÄVÄKSI ARTISTIVIERAAKSI KUTSUTTU NIMEN PERUSTEELLA SELVÄSTI TUVALAISTA SUKUJUURTA OLEVA JO KUNNIOITETTAVAAN IKÄÄN EHTINUT MUUSIKKO, JONKA TYYLI VAIKUTTI KUITENKIN MONGOLIAN PUOLELLA SYNTYNEELTÄ. TAPANANIHAN ON USEIN SELITELLÄ NÄIDEN SIPERIALAISTEN NIMIEN ALKUPERÄÄ, SIKÄLI KUIN SEUDUN KIELIÄ HALLITSEN. ASIOISTA PITI OTTAA HIE-
MAN SELVÄÄ...

No, sikäläisenä tapana on joskus nimetä lapset aika erikoisillakin tavoilla ja mikäli arvaukseni osuu oikeaan, Order-oor tarkoittaa jonkin sortin varasta. 'Oor' nimitäin on varas tuvaksi, 'order' taas on 'maksu-määräys' tai 'toimeksianto', venäjältä tuvaan tullut lainasana. Voisi melkein sanoa, että 'Order-oor' tarkoittaa 'virallista varasta'. Order-oorin sukunimi taas on aika erikoinen yhdistelmä. Order-oor puhui yleisölle venäjää, kuten tapana on, mutta minulle hän puhui tuvaa. Enhän minä tuvaa juurikaan osaa, mutta hänellä oli onneksi viehättävä naispuolinen tulkki mukanaan eikä minulle ole samantekevää, mistä kielestä tulkataan, koska tuva on lähempänä sydäntäni kuin venäjä. Order-oor selitti itse, että hänen sukunimensä on oikeastaan osittain venäjää, osittain tuvaa. Se johtuu siitä, että hänen äitinsä on tuvalainen, mutta isä kuulemma venäläinen. Hän ei ollut tavannut isäänsä koskaan eikä hänen äitinsäkään tiettävästi ollut. Äiti oli kuitenkin antanut pojan toiseksi nimeksi Han-Góvor-Er, mikä tarkoittaa kirjaimellisesti 'Veri-Puhe-Mies'. Näistä keskimäinen sana on venäjää, muut ovat tuvaa. Äiti oli perustellut nimivalintaa siten, että pojalla oli jo ennen syntymää todettu olevan erityisen hyvät puhelahjat – se oli siis verissä. Ihmettelin tätä ratkaisua: miksei mieluummin Han-Chugaalak-Er? Sehän sanoisi saman asian tuvaksi. Order-oorin mukaan äiti oli kuitenkin kertonut, ettei svussa tunnettu ketään toista, jolla olisi yhtä hyvät puhelahjat, joten tämän taipumuksen täytyi olla venäläiseltä isältä peräisin. Niinpä hän oli pitänyt sopivana viitata siihen reilusti venäjäksi. Nimi on sittemmin lyhentyneen Han-Goveriksi, koska tuvankielessä on tapana oikoa.

Order-oor väitti tuntevansa minut ja sanoi, että olemme tavanneet jossain ja keskustelleekin höömeistä. Minun on pakko silti myöntää, etten millään tuntenut häntä, mutta en hennonut sanoa tätä hänelle. Sitä paitsi minä olen aina hieman imarreltu, kun joku näistä alan mestareista muistaa nimeni tai sanoo jopa tuntevansa minut.

Kysyin myös, mistä johtui, että hän lau-

loi mongolialaista höömiä. Order-oor sanoi, että se taas on varsin pitkä juttu ja että itse asiassa hän ei laula mongolialaista höömiä vaan asia on sillä tavalla, että hän on itse kouluttanut nykyiset mongolialaiset höömin mestarit, jotka siis oikeastaan matkivat häntä. Hän kertoi sitten, että hän oli saanut alkunsa aikana, jolloin Tuva oli itsenäinen – siis joskus 1920-luvulla. Hänen äitinsä oli ollut viimeisillään kesäkuussa, jota tuvalaiset poronomistajat kutsuvat nimellä "bak tozaar aj" eli "kuukausi, jona koivuntuohi irtoaa huonosti". Tuohon aikaan on tapana siirtyä vuorille, joten hänen äitinsä oli mennyt porojensa perässä läntisille Tannu-Olan harjanteille. Siellä oli poika sitten syntynyt. Vuorilta äiti lähti vasta elokuussa, jota kutsutaan nimellä "ajlaar aj" eli "liljansipulien keruukausi", ja hän oli kuullut eräästä etelämpänä sijaitsevasta paikasta, jossa esiintyi erityisen runsaasti liljoja. Paikka oli Mongolian puolella, mutta tuohon aikaan eivät poronomistajat juurikaan kiinnittäneet huomiota siihen, missä raja kulki. Mongolian puolella oli sitten sattunut niin, että äiti oli loukannut jalkansa astuttuaan maaoravan onkaloon. Nyrjähdysten päälle oli onkalon asukka vielä purrut kipeästi. Seurauksena oli ollut vakava tulehdus, joten apua oli lähdeittävä hakemaan jostakin. Erään taitavan shamaanin tiedettiin toimivan lähistöllä ja tämän luokse heidän suositeltiin menevän. Shamaani totesi, ettei äiti voisi mitenkään palata syyskuuksi (hylybys aj eli metsäkuuriin kuu) takaisin Tannu-Olaan, jolloin olisi aika siirtää tokka syyslaitumille. Niinpä hän tarjou-

tui itse noutamaan tokan Mongolian puolelle siksi aikaa, kunnes äiti olisi toipunut. Äiti oli suostunut tähän ja mies oli lähtenyt, mutta sen koommin hänestä ei ollut kuultu. Äiti ei voinut lähteä peräänkään, joten he joutuivat jäämään shamaanin jurttaan koko talveksi. Siellä he olivat säilyneet hengissä shamaanin varastoimalla kuivalihalla ja tupakanlehdillä. Talven aikana äiti ei voinut ottaa selvää tokan kohtalosta, joten heidän oli vain elettävä toivossa, että se huolehtisi itsestään eikä sulautuisi toisiin tokiin. Keväällä kuitenkin kuultiin, että aratteja eli maalaisia oli alettu verottaa erityisen ankarasti Tuvassa [maalaisten verotus kiristyi Tuvassa vuosina 1925-1926, lat.huom.], joten äiti päätti, että heidän oli jäätävä Mongoliaan, koska he eivät voineet tietää tokan kohtalosta mitään varmaa. Ja koska shamaani oli kadonnut, äiti oli ehdottanut paikallisille, että hänen pojastaan tulisi uusi shamaani, pojalla kun oli niin loistavat puhelahjat. Paikalliset aratit tarvitsivat ehdottomasti uuden shamaanin ja vaikka Order-oor oli tuolloin ollut alle vuoden vanha hän oli kuitenkin onnistunut vakuuttamaan nämä puheillaan. Niin he sitten olivat jääneet Mongoliaan, jossa Order-oor oli elättänyt itsensä ja äitinsä hoitamalla shamaanin virkaa. Lampaitakin he olivat hankkineet ja elämä oli sujunut mukavasti. He olivat myöhemmin muuttaneet hiukan etelämmäs Hovdiin alueelle ja asettuneet sinne. Siellä Order-oor ryhtyi opettamaan höömiä paikalliselle nuorisolle, sillä itse hän oli osannut laulaa höömiä jo ennen kuin oli oppinut puhumaan. Niinpä Hovdin seutu tunnetaan nykyisin Mongoliassa paikkana, jossa höömi on lähtenyt uuteen nousuun. Hieman pohjoisempana, nimitäin Uvsin alueella lähellä Tuvan rajaa, lauletaan samalla tavalla kuin Tuvassa, mihin Order-oor ei kuulemma ole vaikuttanut, sillä hänelle tyypillinen tyyli on nimenomaan juurtunut Hovdiin. Eräs hänen parhaista oppilaistaan on nimeltään Tserendavaa, joka on esiintynyt Mongolian radiossa ja tv:ssäkin.

No, mutta Order-oor heitti tietenkin upeata höömiä säestäen itseään jonkinlaisella tovshuurilla ja viimeisteli sitten laulunsa kumealla kargiraalla. Yleisö oli haltioissaan saadessaan kuulla tätä harvinaista ja pelkistetyn vakuuttavaa keskiaasialaista vokaalitaidetta vieläpä näin kokeneen mestarin esittämänä. Tupakkayskää kuitenkin aiheutti sen, ettei hän voinut laulaa settiään loppuun. Tämä ei kuitenkaan ollut mitenkään yllättävää, sillä parhaat tuntemani höömin laulajat ovat tupakkamiehiä.

(Liikkeellä on sitkeä huhu, että Ordar-aar esiintyisi kurkkulaulajien pikkujoulussa joulukuun alussa)

Kiekun tiimoilta ja muutenkin töitä piisaa ja mielellämme otamme vapaaehtoisvoimat vastaan. Erityisesti kaivattaisiin Sponsorointi-vastaavaa. Jos tunnet asian omaksesi soita: (09) 386 3260/Sauli

PIKKU-UUTISIA

Haapavedellä pidettiin kesällä kurkkulaulukurssi, johon osallistui parikymmentä innokasta harrastajaa. Kongar-ool Ondarin opetusta pidettiin varsin mainiona. Kuvassa pidemälle ehtineiden ryhmä opettajineen. Oppilaita tuli muuten Norjaa myöten!

•••

Sainkho lauloi Ääniä!-festivaaleilla kolmen vartin soolon, joka käsitti kymmenkunta kappaletta. Yhtyeen virkaa hoiti taustanauhut. Kauniisti valaistu esitys oli ehkä ”helpompi” kuin joitakin vuosia sitten Ihmisen äänessä nähty esitys, mutta kuitenkin viehättävä ja vakuuttava. Kiertue jatkuu USA:han ja seuraavan kerran Sainkho kertoi pääsevänsä kotiin Sveitsiin marraskuussa. Keikkaa pukkaa.

•••

Pitkäaikainen hallituksen jäsen Taito Hoffrén on voittanut toistamiseen runolaulun SM-kisat. Kaikki yhtynevät onnitteeluihin!

Yat-Kha tien päällä

24-Oct-99 HULL - Adelphi
 25-Oct-99 GLASGOW - Big Big World / CCA
 28-Oct-99 SOLINGEN - GETAWAY
 29-Oct-99 BERLIN - WOMEX
 30-Oct-99 GLAUCHAU
 31-Oct-99 NUERNBERG - Hirsch
 02-Nov-99 RRAGUE - Roxy Club
 04-Nov-99 VIENNA - Planet Music
 06-Nov-99 NIJMEGEN HOLLAND - Music Meeting
 07-Nov-99 NIJMEGEN HOLLAND - Music Meeting
 09-Nov-99 MÜNCHEN - Incognito
 10-Nov-99 KARLSRUHE - Tollhaus
 11-Nov-99 FRANKFURT - Batschapp
 12-Nov-99 BERLIN - ColumbiaFritz
 14-Nov-99 WOMAD GRAN CANARIA SPAIN
 15-Nov-99 WOMAD GRAN CANARIA SPAIN
 18-Nov-99 LONDON - Purcell Rooms

PÄÄSTÄ ÄÄNI!

VOITA
MINIDISC!

KIEKU

Osaatko päästellä ilman apuvälineitä ääniä, joihin muut eivät kykene?

**Suomen kurkkulaulajat ry ja Tiedekeskus Heureka julistavat kilpailun ihmisille, jotka ovat mieltyneet omiusten äänen päästelemiseen. Äänitä kummallisin äänesi C-kasetille, minidiscille tai CD:lle ja lähetä se osoitteella:
Tiedekeskus Heureka
PL 166, 01301 Vantaa**

31.1.2000 mennessä. Kuoreen merkintä: ”Päästä ääni”. Tuomaristo koostuu Suomen kurkkulaulajien ja Heurekan edustajien lisäksi eri aloja edustavista äänen ammattilaisista.

Mielenkiintoisimmat kutsutaan äänitelemään Kiekuun maaliskuussa. Pääpalkintona äänittävä minidisc-soitin sekä vapaalippuja Kiekuun ja Heurekaan sekä mittaamattomasti mainetta ja kunniaa. Kilpailun kummallisin ihmisääni paljastetaan ja palkitaan Minä ja sinä -näyttelyn avajaisviikolla 26.3.99.

Minä ja sinä - seikkailu itsessämme

Näyttely ihmisestä itsestään Heurekassa 18.3.2000 - 4.2.2001.

Miltä iho näyttää lähikuvassa? Uskallatko kokeilla katseenpaljastajaa? Mikä on Homo sapiens? Gulp-hik-röyh-atshii-pruut – mistä kehon äänet johtuvat?

Ole kiltti ja maksa Suomen kurkkulaulajien jäsenmaksu vuodelle 2000 50 mk tilille:

Leonia 800013-70504251

Muista ehdottomasti ainakin nimi ja osoite tiedonantoihin, mielellään myös puhelinnumero ja sähköpostiosoite!

Ilmoita mahdolliset virheet ja puutteet osoitteissa (09) 386 3260 tai saul@sci.fi

Seuraava Höömei ilmestyyne tammikuussa. Jutut joulukuun loppuun mennessä osoitteella saul@sci.fi tai Yläkaskentie 30 B, 00740 Helsinki